

FÓIA DIECESANĂ.

Organ al Eparchiei gr. or. rom. a Caransebeșului.

Apare odată în săptămână: DUMINECA.

<p>Prețul Abonamentului : Pentru Austro-Ungaria pe an . . 5 fl. — cr. " " " " pe 1/2 an . 2 " 50 " " România și străinătate pe an . 14 franci " " " " pe 1/2 an 7 "</p>	<p>Prețul inserțiunilor : Pentru publicațiuni oficiale, concurse, edicte etc. tipărite de 3 ori, dacă conțin până la 150 cuvinte 3 fl., până la 200 cuvinte 4 fl., de aci în sus 5 fl.</p>	<p>Corespondințele sînt a se adresa redacțiunii „FÓIA DIECESANĂ“; eră banii de prenumerațiune și inserțiuni la Tipografia diecesană în Caransebeș.</p>
--	---	--

Întemeierea psihologică a actelor elementare ale gândirii în marginile legilor herbartiane de asociare și reproducere.

Monografie psihologică de Stefan Velovan.

(Continuare).

Mai alegem ca exemplu o materie, din punct de vedere al exactității logice mai înaintată, cu scopul de a examina încă alte fenomene ale gândirii.

Problema se fie a forma în conștiința băiatului noțiunea despre Paralelogram, prin mijlocirea unei figuri geometrice concrete, bunăoară printr'un Oblong desemnat pe tablă. Vom înțelege numai decât, că aici avem de a face cu *formarea unui conținut*, pe care trebuie să-l dobândească școlariul din privirea la Oblong. Paralelogramul încă e un raport de idei sau — folosind termenul logic — un raport de note. El va fi cuprins, când băiatul a isbit să formeze judecata, că dintră cele patru laturi ale figurai văzate, cele opuse sînt paralele. Îndată ce s'a rupt această judecată, noțiunea Paralelogram e un fapt psihic severșit.

E mai pre sus de indoială, că judecata nu se va pute forma în vederea Oblongului, până când băiatul nu știe ce va să zică linii paralele. Nu noțiunea Paralelogramului ce urmează a se forma acum, dar în tot cazul ideea despre situațiunea paralelă a liniilor trebuie neapărat să existe în conștiința băiatului și să se reproducă în mijlocul unui complex de idei, fie de ori ce natură, ba chiar împreună cu acest complex, înainte de ce ar pute să fie observată și la laturile Oblongului. E posibil, că învățatoriul se îndrepte acum întăia oară luarea aminte a băiatului asupra acestei situațiuni, zicînd elevului bunăoară să observe, dacă laturile opuse ale oblongului *zac sau nu în aceeași direcțiune*. Și în cazul acesta trebuie să fie existat idei, care vin a fi împrăpătate în memorie prin cuvintele „zac sau nu

în aceeași direcțiune“ și care odată reproduse, mijlocesc descoperirea situației paralele și la laturile Oblongului. Neîntîmpinînd într'un caz concret nici această preparațiune, învățatoriul va trebui mai întăiu să clarifice deosebirea din cestiune, ca să poată fi de față la privirea figurai. Decumva Oblongul n'ar produce în băiat decât impresii absolut incomparabile cu cea ce știe, în cazul acesta chiar și afecțiunea cea mai puternică, ajutată fie și de un organ al vederii ori cât de perfect, rămâne, nu zice nesimțită, dar sigur nepricepută.

În momentul, în care școlariul e îndrumat să observe situația laturilor opuse, ideile revocate în memorie prin cuvintele învățatoriului primesc rolul unor auxiliare pentru a reproduce mijlocit tot ce va fi știind școlariul despre situația liniilor drepte. Ceea-ce s'a produs mijlocit se complică ca fapt psihic simultan cu situația laturilor, care continuă a impresiona acum, dând existență judecării: „Situația laturilor opuse dintre cele patru ale Oblongului e (ca) o situație a liniilor drepte.“ Aceea dintră situațiile reproduse și complicate, care s'ar întempla să corespundă cu cea intuită acum în laturile Oblongului, va stărui neapărat a se contopi. Ea se va reproduce prin urmare în mod nemijlocit născînd judecata: „Situația liniilor drepte, eu o cunosc, este cea paralelă“. Îndată ce s'a severșit apoi și contopirea situației nemijlocit reproduse cu cea ce acum impresionează, școlariul isbutescce a-și forma judecata căutată. El va recunoască paralelismul liniilor drepte și la laturile figurai ce-i stau înainte, judecînd: „Dintră cele patru laturi ale Oblongului cele opuse sînt paralele“. Raportul de note, descoperit asupra Oblongului, n'are trebuință decât de numele Paralelogram, pentru ca judecata să poată fi formulată mai scurt așa: „Oblongul e un Paralelogram“.

Notăm, că la învățămînt nu e de lipsă a se adresa întrebării cu privire la toate premisele.

În cursul de obicei foarte repede al gândirii, care preferă feliul de vorbire entimematic, o întrebare, crezută a fi la timp, se ivesc adeseori prea târziu. Sincronica vorbirii și gândirii apare defectuoasă și întrebările, în loc să favorizeze, mai mult împedecă priceperea. În fața problemei de mai înainte e de ajuns să pornim gândirea băeților poate prin cuvintele: Priviți la Oblong și aflați, care dintre situațiile cunoscute ale liniilor drepte corespunde laturilor opuse ale Oblongului. E clar, că în momentul, în care cuvintele învățătorului au amintit *situația liniilor drepte*, reproducerea mijlocită a celor știute și complicarea lor cu noua senzațiune, apoi reproducerea nemijlocită și contopirea finală a elementelor egale, vor naște ca prin fulger judecata dorită. Cazurile acestea sînt cele mai dese; ele nu pot însă să dispenseze teoria psihologică dela datorința de a griji și de acele cazuri, când procesul de cuprindere se desfășură mai cu anevoe sau când nu se desfășură deloc. Învățătorul trebuie să cunoască în cazuri de acestea mijloacele potrivite și să le scie întrebuința în consonanță cu stadiile de evoluție naturală a gândirii, dacă lucrarea lui va voi să reclame dreptul de a se numi procedere științific întemeiată și adevărat artistică. Multe priceperi se seversesc fără scirea, prin urmare fără meritul învățătorului. Aceste succese involuntare nasc credința ce se stabilește pe încetul în mulți învățători, că numai elevul neînțelegerii e vina neînțelegerii. Vom ști dar, unde este a se căuta de multe ori cauza neînțelegerii.

Raportul de note sau noțiunea Paralelogramului a rezultat așadară din următoarea mișcare gânditoare:

Formarea de conținut.

Propoziția minoră: Situația laturilor opuse dintre cele patru ale Oblongului e (că) o situație a liniilor drepte.

Propoziția majoră: Această situație de linii drepte e cea paralelă.

Judecata contopitoare: Laturile opuse dintre cele patru ale Oblongului sînt paralele adecă: Oblongul este un Paralelogram.

Individul în care s'a petrecut acest proces, nu trebuie neapărat să fie în stare a formula gândirea lui prin cuvinte, nici măcar să observe procesul petrecut în conștiința lui. O astfel de observare e rezultatul reflecțiunii sau percepții interne și e o problemă pentru educătorul psiholog.

În judecata contopitoare (concluziunea) paralelismul se asociază în mod predicativ cu laturile opuse ale Oblongului ca subiect. Prin acest act psihic dobândim o *descriere* (descriptio) a Oblongului. Descrierea devine cu atât mai completă, cu cât se vor pute forma mai multe judecăți contopitoare asupra Oblongului, la feliurite îndemnuri venite din lăun-

trul conștiinței. Prin descrieri repetite dobândim tot atâtea deosebiri de *specie* (species), care separează Oblongul când de unul când de altul dintre indivizidele geometrice. Scopul formării conținutului este așadară a deosebi individele unele de altele. Descrierea, privită din punct de vedere psihologic, e totdeauna o judecată rezultată din contopire; din punct de vedere logic ea e o judecată analitică. Existența ei e condiționată prin o raționare după tipul formării conținutului.

Prin propoziția minoră se complică cu laturile opuse ale Oblongului o situație a liniilor drepte și adecă în mod nehotărît sau în general. La îndemnul reproducerei nemijlocite această situație, până aci încă puțin cunoscută, se hotărăsece mai deaproape în propoziția majoră ce urmează, ca o situație paralelă. Stabilind aceste două premise pentru formarea conținutului, am seversit o *determinațiune*. Ea ni se înfățișază ca un act al gândirii, unde după *complicăția unei noțiuni mai generale urmează reproducerea nemijlocită a unei noțiuni mai speciale*. Aceste două acțiuni reciproce constituiesc esența determinațiunii; ea-și găsește în ele explicarea ei psihologică. Determinațiunea reprezintă complexul de acțiuni reciproce, prin care se stabilesc premisele la formarea conținutului; eacă pentru ce ea este a se considera ca o operațiune auxiliară a acestei formări. Forma ei logică elementară este o judecată dublă cu o sferă avută ca termin mediu.

Examinând acum întreg procesul, aflăm, că determinațiunea prepară elementele raționării (premisele) cu scopul de a dobândi în sfîrșit o descriere formătoare de conținut. Dintr'o situație în general a liniilor s'a concludat la o situație mai determinată (paralelă) a laturilor opuse din Oblong. Recunoaștem în acest proces feliul de raționare cunoscut sub numele de *deducțiune*. Ea se servește de determinațiune ca de un mijloc, are descrierea ca scop și intră în acțiune ori decâte ori tindem a forma conținutul unei noțiuni. Forma logică elementară a deducțiunii e judecata întreită și esența ei un act de *deosebire*.

Procesul poate să se desfășure și în mod invers.

Raportul de note ce constituie noțiunea Paralelogramului s'a ivit în conștiință, după cum vîzurăm, pe calea formării conținutului. Dacă se întîmplă acum să se presinte sensurilor o nouă afecțiune, analoagă cu cea dintăiu, d. e. figura unui *Quadrat*, raportul de note exprimat prin Paralelogram va dobândi cea mai însemnată fortificare. El se va reproduce nemijlocit și se va contopi cu același raport din senzațiunea nouă, punându-se în opoziție predicativă cu alte raporturi de note eventuale ale *Quadratului*, pe care tînde a le suprima. În chipul acesta dobândim propoziția posterioară din procesul de formare al unei sfere: „*Quadratul este un Paralelogram*“. Raportul contopit (Paralelogramul) primesce acum rolul unei idei auxiliare pentru a re-

produce mijlocit și celelalte note ale Oblongului, complicate la timpul lor cu ale Paralelogramului. Noi ne aducem aminte, că „Oblongul încă este un Paralelogram“. Astfelu se ivesce și propoziția anterioară. În fine se complică elementele de nou relevate ale Quadratului cu notele mijlocit reproduse ale Oblongului, dând existență judecării complicatoare: „Quadratul e ca un Oblong“ sau „apartine la Oblong“ ori și așa: „Ceea ce are patru laturi, dintre care cele opuse sunt paralele, aparține laolaltă adecă este un Paralelogram.“

Judecățile ivite în decursul acestui proces înfățișază următoarea

Formare de sferă:

Propoziția posterioară: Quadratul e un Paralelogram.

Propoziția anterioară: Oblongul încă e un Paralelogram.

Judecata complicatoare: Quadratul e ca un Oblong sau aparține la Oblong. Ori așa: Ceea-ce are patru laturi, dintră care cele opuse sunt paralele, aparține laolaltă, adecă este un Paralelogram.

În judecata complicatoare (concluziune), se alătură Quadratul la Oblong. Prin aceasta s'a făcut începutul unei *enumerări* (enumeratio) a individelor geometrice, care au să între în sfera noțiunii Paralelogram. Și enumerarea se poate repeta prin judecări complicatoare, care tind a întregi sfera aceleiași noțiuni. Astfelu sfera Paralelogramului s'ar pute întregi cu Rombul și Romboidul. Prin enumerare repetată intră tot atâtea individe în sferă sau ajung a fi gândite ca aparținătoare de aceeași sferă, pe care o stăpănesce noțiunea Paralelogramului de mai nainte aflată, ca *noțiune generică* sau ca *gen* (genus). Scopul enumerării este a descoperi individele, în fața cărora noțiunea Paralelogram se poată apăre abia acum ca noțiune generică. Enumerarea exprimă o asemănare sevărșită a individelor, e totdeauna o judecată complicatoare, din punct de vedere logic sintetică și e condiționată prin o raționare formătoare de conținut.

În propoziția posterioară noțiunea Paralelogramului apare redicată din Quadratul prin contopire. Propoziția anterioară ce urmează, ne vestesc, că aceeași noțiune a fost dobândită deja din Oblong, că trebe prin urmare să se considere că o noțiune comună pentru Quadratul și Oblong. În statorirea acestor două premise de formare a sferei recunoașcem actul de gândire, cunoscut sub numele de *abstracțiune*. Ca fenomen psihic ea consistă în *contopire urmată de o reproducere mijlocită*. În aceste acțiuni reciproce își găsește explicarea ei psihologică. Abstracțiunea joacă în procesul de formare al sferei același rol auxiliar ca determinațiunea la formarea conținutului unei noțiuni. Forma ei logică elementară, ca și la determinațiune, e o judecată dublă, însă cu un conținut, deja format, ca termin mediu.

O privire aruncată și aici asupra procesului întreg, ne descoperă faptul, că abstracțiunea prepară mijloacele de raționare (premisele) cu scopul de a dobândi o enumerare de individe aparținătoare la aceeași sferă. După ce s'a constatat același conținut atât în Quadratul cât și în Oblong, ajungem la concluziunea, că Quadratul are să fie indus în aceeași sferă, de care se ține și Oblongul. Procesul de formare al sferei este așadar un proces de *inducțiune*, care se folosește de abstracțiune ca de un mijloc și are enumerarea clasificatoare ca scop. Forma ei elementară este o judecată întreită și esența ei un act de *asemănare*.

Mai multe descrieri divizatoare și enumerări clasificatoare pot servi ca material de experiență pentru a atinge o constituire mai exactă respective mai completă a noțiunilor, atât cu privire la conținut cât și cu privire la sfera lor*). În considerarea scopului ce-l urmărește scrierea de față, credem a pute renunța la cercetări mai departe asupra intelectului; aceasta mai vartos fiind-că operațiunile gândirii, fie ele ori cât de complicate, se reduc în ultima analiză la formele elementare, înfățișate până aci și întemeiate în mod psihologic.

Părăsim esemplul, asupra căruia am încercat să demonstrăm, că fără condițiunile raționării o explicare temeinică a faptului, din care rezultă opoziția subiectului și predicatului într'o judecată, este o imposibilitate psihologică. Când zicem, că formăm o noțiune, judecăm ori raționăm, e bine să se știe, că indicăm în toate trei cazurile întreaga noastră gândire. Dintră aceste trei operații elementare ale intelectului nici una nu este mai originală decât alta. Fiecare e condiționată prin cealaltă și nici una nu se poate explica ea de ea. Raportul logic formal, în care stau una cătră alta precum și cătră întregul gândirii, ce se enunță, fie ca o asemănare ori ca o deosebire, și — ceea ce ne interesează mai mult — raportul lor de dependență dela asocierea și reproducerea ideilor, sunt tot atâtea cestiuni, la care credem că am respuns destul de lămurit.

Am încercat să căutăm explicarea, unde se poate găsi, adecă în acțiunea reciprocă a ideilor, stăruind a deriva de aici înțelesul logic al operațiilor intelectului. Dacă ni se va cere să demonstrăm, că explicația are valoare nu numai pentru unele cazuri, ci și în general, vom răspunde: Cine nu poate atribui explicării noastre valoare generală, să încerce analiza și a altor materii alese din domeniul ori cărei științi. Dacă demonstrarea succede și asupra acestor materii, adevărul dobândește în experiențele aprobătoare o bază cu atât mai bogată, fiind cu putință a induce și aceste cazuri în sfera explicării date. De cumva s'ar întâmpla într'un caz concret, ca explicarea să ducă la contradicții, să fie

*) Atragem luarea aminte a cetitorilor asupra articolului nostru, intitulat: „Câteva cestiuni metodologice“. Conv. lit. XXII Nrii 5—6.

neexactă ori necompletă, expunerea acestui caz nu poate să fie decât binevenită. Contradicția constatată ne va face să renunțăm la explicarea de față, eventualele inexactități sau neajunsuri ne vor îndemna să acceptăm modificări ori întregiri. Știința nu va pute decât să profiteze fie pentru sine ori pentru cei ce stăruie a înțelege bine învățăturile ei. În tot cazul am dori, ca cercetările să nu mănecă dela noțiunile scoase din afară de marginile observațiunii, în credință, că rezultatele vor pute dobândi astfel valoare absolută. În față cu astfel de rezultate, fie ele ori cât de necesare, experiența își rezervă încă dreptul controlului final, pe care îl aplică la toate adevărurile ce pretind a-i oferi serviciile lor.

Am atins până aci câteva cestiuni din capitlul psihologic despre intelect. Scopul nostru a fost să indicăm deoparte materia ce credem că ar trebui să fie obiectul principal al acestei părți din o adevărată Psihologie empirică, de altă parte să procurăm cetitorului elementele de judecată indispensabile în fața opiniilor, de care ne luăm voe a ne ocupa în cele ce urmează.

(Va urma).

Simeon Nicolaeviciu.

Duminecă în 25. Faur a. e. la 9. oare dimineața a reposat binemeritul fondator al bisericii noastre din Lighed, Simeon Nicolaeviciu. Dânsul a reposat liniscit și mulțămît în conștiință curată, c'a îndeplinit un act de binefacere și de pietate către consăngenii sei și către întreaga poporăciune românească greco-orientală din această comună.

Fericitul în Domnul s'a născut în 4 Iunie 1808. din părinții economi din Lighed, Ignatie și Toda Nicolaeviciu. A fost căsătorit întâia oară cu Ana Murgu, cu carea a trăit până la a. 1863. și cu carea a agonisit averea, din carea o mare parte a donat-o sub numele de „Fundăciunea Simeon și Ana Nicolaeviciu” consăngenilor sei și bisericii noastre din Lighed.

A mai fost căsătorit cu Păuna, veduva reposatului preot N. Murariu, cu carea a trăit 10 ani, apoi cu Versavia, veduva lui Iosif Cereguț cu carea a trăit 7 ani și în fine cu Ana, veduva învățătorului G. Toța din Obad, cu carea a trăit până la moarte aproape 5 ani.

Reposatul din căsătoriile sele a avut 4 fii și o fiică dintre cari însă trăesc numai fiul Dimitrie, neguțătoriu și econom în Lighed; eară nepoți au avut 18 dintre cari trăesc 9. și anume George notariu comunal, Iosif, codrean, Persida măritată după învățătoriu D. Cereguț, Iuliana, Iuliu, stud. în Logoj, Valerie, preot, Iuliu Elena și Silviu. În Domnul fericitul a fost codrean erarial până la anul 1870. eară de atunci până la moarte a fost în pensiuine.

Înmormântarea dânsului s'a îndeplinit Marți în 27. Faur la 1. oară d. a. cu pompă deamă de numele cel bun al reposatului. A pontificat Prea Cuvioșia Sa Părintele Protosincol Filaret Musta, asistat de administratorul ppviteral al Ciacovii Aureliu Dragan, de preotul și asesorul consistorial Ioan Stoian din Caransebeș, Maxim Bocan din Ghilad, Nicolae Ghercea din Lighed, Stefan Teran din Voiteg și Mihail Giurgiu din Jebel. — În biserica P. C. S. Părintele Protosincol a ținut cuvântul funebral, în carele a de-

scris în modul cel mai demn vieța și faptele vrednice de imitat ale fericitului defunct. Cântările îndatinat le-a esecutat zelosul cor mixt din Ciacova sub conducerea harnicului magistru Ion Uzon.

La înmormântare au participat duioșii consăngenii, întreaga comună și mulți alții din comunele vecine și din îndepărtare, între cari a fost și asesorul consistorial ordinaru Ion Ionașiu din Caransebeș.

Pentru cele de lipsă ale înmormântării a îngrijit în mod vrednic de recunoștiință, nepotul seu duios, George Nicolaeviciu, notariu comunal în Lighed.

Dar cu aceste momente din vieța reposatului n'am vrut să-i facem necrologul, pentru că cel mai demn necrolog este următoriu act de donațiune:

Nr. 1390/889.

Act notarial.

Înainte mea, *Mateiu Plausich*, notariu public regesc din Timișoara, prezentându-se în locul și ziua de mai jos, *Simeon Nicolaeviciu*, de origine român, locuitoriu din Lighed, proprietariu de pământ, și dl Traian Barzu, locuitoriu din Caransebeș, asesor referinte consistorial, cest din urmă cu plenipotența de sub A. a Ilustrității Sele Domnului Episcop diecesan, *Nicolae Popea*, ca a reprezentelui legal al diecesei gr. or. române a Caransebeșului — pe carea subscrierea este judecătorească autenticată, după ce *Simeon Nicolaeviciu* nu înțelege nici una din limbile: magiară și germană, adecă în care limbă s'um îndreptățit a lua documente notariale publice, pe lângă chiemarea domnului Iuliu Stancesa locuitoriu din Timișoara, profesor la școala reala superioară, ca interpret român-magiar al tribunalului regesc din Timișoara și a domnilor Ioan Barcian, redactor, și Nicolae Fizeșan, capelan militariu locuitoriu în Timișoara din partea mea personal cunoscuți, spre adevierirea identității persoanelor, ca martori de identitate și afacere, au pășit cu graiu viu în limba românească la un contract: al cărui cuprins s'a predat prin numitul interpret precum urmează:

Contract.

Care s'a încheiat între proprietariul *Simeon Nicolaeviciu* locuitoriu din Lighed deoparte, și de altă parte între asesorul referinte Traian Barzu, locuitoriu în Caransebeș ca plenipotențiatul Ilustrității Sele Domnului Episcop diecesan *Nicolae Popea*, reprezentantul legal al diecesei române gr. or. a Caransebeșului, în următoriu mod:

Eu *Simeon Nicolaeviciu*, luând în considerare pe de o parte aceea, că averea mea mi-am câștigat-o cu lucrare diligintă, cu stătornicie din increderea pusă în credință și biserică și din alipirea către acestea; — de altă parte, că pe cei trei fii ai mei, și anume: pe George, Sofronie și Dimitrie Nicolaeviciu și respective pe descendenții acestora i-am escontentat, cu privire la pretensiunile lor referitoare la averea mea presinte și respective la moșcenirea mea, cu avere, ce cu mult trece preste partea obligată, că la 7 mii de fl. de cap, la oaltă cu o avere de douzeci și una de mii de fl., așa

că numiții fiii ai mei, respective descendenții aceloră după dreptate nu pot face pretensiune de ereditate sau alte pretensiuni la averea mea presintă — dorind într'ună a da spresiune deamănă încrederei și alipirei mele cătră credință și biserică, asemenea mulțumită lui Dzeu pentru-că a binevoit a-mi lungi așa vieața și a binecuvânta munca mea; — despre o parte a averei mele presinte, în deplină consciință a dreptului meu de liberă dispunere, cu voință liberă și cu minte întreagă, cu precugetare dispun în următorul mod:

I. Posesiunea mea de pământ, ce se află la Nr. 90. al cărții funduare din Lighed sub A. I. Nr. cur. 4. Nr. topografic 772/a, la Nr. 194. al cărții funduare din Lighed sub A. I. Nr. cur. 2. 772/b., topografic, la Nr. 216. al cărții funduare sub A. I. Nr. cur. 3. Nr. topogr. 772/c., la Nr. 250 al cărții funduare sub A. I. Nr. cur. 4. Nr. topogr. 772/d., la Nr. 261. al cărții funduare din Lighed sub A. I. Nr. cur. 4. Nr. topogr. 772/e., în urmă la Nr. 91. al cărții funduare din Lighed sub A. I. Nr. cur. 3. Nr. topogr. 772/f. la olaltă un complex de (127. jugere 442□^o) una sută douezeci și șapte de jugere, patru sute patruzeci și doi de stâneni quadrati, o donez și o dau diecesei gr. or. române a Caransebeșului nerevocabil și cu drept etern de proprietate, pelângă condițiunile de mai jos:

a) Diecesa gr. or. română a Caransebeșului este deobligată a solvi din venitul averei donate sarcinile intabulate pe această avere, cari la moartea mea încă nu sunt plătite, mai departe dările eventual restante și sarcinile publice, ce îngreuează averea investită, asemenea și speșele împreunate cu înmormântarea mea și cari eventual ar deveni de lipsă;

b) Averea donată nu se poate nici înstrăina nici însărcina, și această restringere este de a se însemna și în cartea funduară;

c) Îmi susțin până la moartea mea dreptul de usufruct cu privire la proprietatea imobilă donată, și poftesc ca acest drept să se asigureze în cartea funduară;

d) După moartea mea averea donată are a se administra de Consistoriul diecesan gr. or. al Caransebeșului ca proprietarîn, care nainte de toate acopere din venitul averei dările și sarcinile publice, în al doilea rând speșele de manipulare și în urmă depurează sarcinile intabulate cari îngreuează averea donată, și cari după cele de mai sus sunt acceptate și încă neplătite; a patra parte din venitul curat ce se arată după detragerea acestor solviri este a se solvi comunei bisericesci gr. or. din Liget — până atunci, până când va susta în comuna din Liget confesiunea gr. or. română și comuna bisericescă, — care din acest venit înființează o fundațiune cu numele de: „Fundațiunea lui Simeon și Ana Nicolaeviciu“ de care dispune liber pe lângă restricțiunile de mai jos;

e) Diecesa gr. or. română a Caransebeșului respective Consistoriul ei deobligă comuna bisericescă gr. or. română din Lighed, ca din venitul ce-i vine după punctul d) în prima linie, îndată ce îi va sta la dispuseciune suma recerută — a prevedea cu orologiu turnul bisericeii gr. or. române din Lighed.

Mai departe doresc, ca după moartea mea în tot anul în Dumineca următoare după reposarea mea, să se facă părăstas în biserică gr. or. română din Lighed pentru mântuirea sufletului meu și a fericitei mele soții Ana, și să se plătească trei florini fiecărui dintră preoții funcționatori la acest părăstas; învătătorului un florin, servitoriului bisericeii patruzeci de cruceri.

f) Trei părți din patru ale venitului curat, ce va resulta în înțelesul celor de mai sus, să se împartă în părți egale între nepoții mei descendenți dela reposatul meu fiu Sofronie: Valeriu, Iuliu, Elena (Lenka), Silviu; între nepoții mei descendenți dela reposatul meu fiu George: George (Gligor), Iosif, Persida (Ida), Iuliana; și între nepotul meu Iuliu, dela fiul meu încă în vieață Dimitrie, astfel, ca cu finea fiecărui an economic ulteriormente să se solvească din partea diecesei gr. or. rom. a Caransebeșului și respective de Consistoriul ei, partea ce-i compete fiecăruia dintre acum numiții nepoți ai mei în mână, și respective celor minoreni pe timpul cât sânt minoreni la mâna tutorilor legali chemați spre a-i cresce și susține.

Tot în proporțiunea, determinată sub d) și f) are a se împărți și rodul ce s'ar afla în timpul reposării mele.

După moartea vr'unuia dintră nepoții mei, partea ce-i compete, — dacă e bărbat are a se solvi văduvei remase, dacă e femeie soțului remas pe durata vieții lor. Dacă însă vr'unul din nepoții mei numiți ar reposita fără a lăsa după sine soție, respective ar reposita și soțul eventual remas, partea aceluia din venit cade îndată în folosul comunei bisericesci gr. or. române din Lighed, care parte i-se solvesce de diecesa gr. or. română a Caransebeșului, respective din partea Consistoriului acestei diecese, așa, că cu moartea numiților nepoți ai mei și a soțiilor lor, întregul venit curat al proprietății imobile donate în punctul I. cade ca: „Fundațiunea lui Simeon și Ana Nicolaeviciu“ în folosul comunei bisericesci gr. or. române din Lighed, care dispune liber de acest venit spre scopuri bisericesci și culturale, totuși cu restricțiunea de sub punctul de mai sus e) și pe lângă încuviințarea Consistoriului gr. or. român din Caransebeș; eventual din prisosul ce stă la dispuseciune înființează un fond tot sub titlul de mai sus, cu al cărei venit comuna bisericescă din Liget dispune liber pe lângă restricțiunile de mai sus.

Dacă însă vreunul dintră numiții nepoți ai mei, sau soții remase după moartea acestora, ar duce

o viață contrară religiunii și moralului; seau părăsindu-și religiunea gr. or. română, ar trece la altă confesiune; dacă în fine veduva rămasă după moartea vr'unui nepot al meu s'ar mărita din nou, seau dacă soțul rămas după vr'o nepoată s'ar însura din nou, atunci perd îndată încă în viața lor partea ce le compete din venit în înțelesul celor de mai sus, și aceea cade în folosul comunei bisericesci gr. or. române din Lighed.

g) dacă în comuna Lighed ar muri toți credincioșii gr. or. români, seau comuna bisericească gr. or. română din ori ce cauză ar înceta de a exista, atunci întregul venit curat al averii nemișcătoare donate sub punct I. cade în folosul proprietariului, care este diecesa gr. or. română a Caransebeșului, carea din acest venit înființând fundațiune sub numele „Fundațiunea lui Simeon și Ana Nicolaeviciu“, dispune liber de acela spre scopuri bisericesci și culturale, în acest caz însă ținerea parastasului anual regulat sub punctul e) de mai sus cade în sarcina diecesei gr. or. române a Caransebeșului.

II. Eu Simeon Nicolaeviciu prin aceasta îmi dau învoirea mea necondiționată, că dreptul de proprietate al imobilelor donate sub punctul I. al documentului prezent se se transcrie în cartea funduară încă acuma pe diecesa gr. or. română a Caransebeșului fără nici o întrebare mai departe a mea, asigurându-se totdeodată în cartea funduară dreptul meu de uzufruct pe viață și pelângă însemnarea în cartea funduară a interzicerii referitoare la înstrăinarea și însărcinarea imobilelor donate.

III. Eu, Traian Barzu, ca plenipotențiatul Ilustrității Sele Domnului Episcop diecesan, Nicolae Popea, reprezentantului legal al diecesei gr. or. române a Caransebeșului, primesc cu mulțumită donațiunea de mai sus pe sama diecesei gr. or. române a Caransebeșului împreună cu toate condițiunile și îndetoriirile mai sus însemnate.

IV. Spesele împreunate cu facerea documentului prezent le poartă donatoriul, din contră transcrierea funduară pe sama diecesei gr. or. române a Caransebeșului a imobilelor donate, precum și procentuarea regească ce se va defige, o poartă diecesa gr. or. română a Caransebeșului.

IV/a Dările și sarcinele publice împreunate cu imobilele donate le poartă donatoriul Simeon Nicolaeviciu până la moartea sa.

V. Eu Simeon Nicolaeviciu după o precugetare matură din liberă voie și cu minte sănătoasă revoc cu aceasta toate dispuseciunile mele ultime, ce le-am făcut până acuma în privința averii mele.

Despre ce s'a luat acest document notarial și s'a cetit părților înaintea susnumitului interpret jurat și susnumiților martori, cari în întreaga durată a afacerii presinte neîntrerupt au fost prezenți și esplicându-se prin interpretul jurat lui Simeon Nicolaeviciu și după declarațiunea făcută de acest din

urmă în limba românească, ce s'a tâlmăcit de către desnumitul interpret, aflându-se de consunătoriu cu voința sa precum și după declarațiunea domnului Traian Barzu consunătoriu cu voința acestuia, s'a subscris de către părți; adeverind că în privința luării documentului prezent s'au ținut dispuseciunile §-lui 82. al articolului de lege XXXV. din (1874.) o mie opt sute șeptezeci și patru. *Timișoara*, în douezeci și opt Decembre o mie opt sute optzeci și nouă. Simeon Nicolaeviciu m. p., Traian Barzu m. p., Ioan Barcian m. p., martor, Nicolae Fizeșan m. p., martor, Iuliu Stancsa (L. S.) m. p. interpret jurat. (L. S.) Mateiu Plausich m. p. notariu public regesc.

Varietăți.

Audiențe. În 6. Martie nou Maiestatea sa Monarhul a primit în audiența pe Înalt Prea Sântia Sa Mitropolitul *Miron Romanul*. Eară Lunî în 10. l. c. n. dând audiențe generale a primit pe Prea Sântiții Episcopî: *Ioan Meșian* dela Arad și *Nicolae Popea* dela Caransebeș. Mai departe, o deputăciune a comunei bisericesci gr. or. române din Budapesta, compusa din domniî George Szerb, deputat, Alisandru de Mocsonyi, Atanasie Marienescu și Mihaiu Mucso.

Prânz la Curte. Martî în 11. l. c. nou I. P. S. Mitropolit Miron Romanul a fost invitat la prânzul de Curte, unde i s'a dat loc la dreapta Maiestății Sele; eară Prea Sântiții Episcopî, Ioan Meșian și Nicolae Popea, au fost invitați Joi în 1/13 l. c.

Prea Sântia Sa D. Episcop diecesan, Nicolae Popea, Vinerî seara a sosit acasă din capitala țerii.

Dimisionarea Ministeriului Tisza. Joi în 1/13 l. c. a dimisionat cabinetul Tisza. Noul Ministeriu s'a constituit sub președința contelui *Iuliu Szapáry*, din membrii cabinetului vechiu afară de *Geza Teleki*; de nou a intrat în Ministeriu contele *Andrei Bethlen*.

Examenle semestrale în Bănat-Comloș. Cetim în „Tribuna“: Din această comună opidană ni-se scrie, că examenle semestrale la școala poporală s'au ținut în 7. Martie a. c. n. fiind prezenți protopresviterul *Paul Mulescu*, domnul George Bălan, membrii comitetului parochial și o mulțime de popor. Examenle s'au început cu despărțământul fetițelor sub conducerea învățătoarei d-șoare *Areti Ionașiu*, apoi a urmat despărțământul băieților din clasele superioare, sub conducerea învățătorului domnului *Iuliu Vuia* și s'au terminat cu despărțământul băieților din clasele inferioare, sub conducerea învățătorului domnului *Nicolae Popoviciu*. În despărțământul fetițelor se aflau 67 de eleve, ear în cel al băieților 143. de elevi. Examenle au decurs foarte bine și domniî învățători și domnișoara învățătoare au întrunit laudele tuturor celor prezenți.

Conferința D-ului Babeș în Bucuresci. „Românul“ scrie: În 5. Martie a. c. dl profesor Babeș a invitat

mai multe persoane la institutul de bacteriologie, unde i-a arătat scopul acelui institut, foloasele ce aduce celor turbați și științei medicale în genere. În urmă eruditul profesor a tractat în special despre bacteriologie, arătând cum știința a isbutit să sterilizeze prin căldură tuburi, în care microbii nu mai pătrund, și cum printr'o simplă înțepătură în corpul atins de bacterie, făcută cu o veargă de sticlă sterilizată, introdusă în urmă într'o gelatină specială, se pot obține colonii de bacterie. După aceea a arătat diferite specii de microbi, microbul roșu, care se formează ca o picătură de sânge pe pâne, observând că probabil acesta făcuse minunea lui Christos, microbul influenței, meningitei, cholerei, tifusului, pneumoniei, tetanosului și în special aceia, cari produc boalele dobitoacelor, cunoscute la noi. Vorbind de microbul influenței, dl profesor Babeș a spus, că nu se scie bine dacă s'a găsit acel microb, dar a arătat microbul găsit în cei atinși de influență, sau mai bine zis microbii găsiți, din care cel principal seamănă cu al pneumoniei. Din experiențele profesorului reese, că microbi se află pretutindeni, în aer, în noi, în pământ la o adâncime de un metru. De aceea apa din puțuri adânci, dacă nu trece printr'un mijloc rău, este cea mai sănătoasă de beut și superioară chiar apei filtrate. După ce a făcut experiențele, prin care se constată cantitatea de microbi ce există în apă și în aer, Dr. Babeș a arătat diferitele bacterie prin telescopul electric și, drept concluziune, d-sa și-a dat părerea asupra cauzei epidemii de influență. Acea epidemie nu este ca celelalte, care vin dintr'o localitate în alta, ea a început în același timp în diferite țeri, și a dispărut deodată. După toate probabilitățile se datorește influinței climatei, care a făcut să se desvoalte o recoltă bună de microbi, după-cum în unii ani influința climatei face să fie pretutindeni o bună recoltă pentru vin. Astfeliu microbii catarului, ai pneumoniei etc, cari existau, favorizați de climă, au devenit mai tari, dobândind o calitate morbigenă mai mare.

Pentru oficerii pensionați au acordat direcțiunile drumurilor ferate ungare și austriace în înțelegere comună un scăzământ de 50% la bilete de călătorie, deocamdată însă numai pe un an de zile. Oficerii pensionați pot călători cu acest favor și în haine civile, dar atunci sânt datorii a trimite direcțiunii drumurilor ferate de stat din Viena o fotografie în haine civile pe calea comădei militare concernente. Direcțiunea numită le eliberează certificatul de călătorie, provăzut cu fotografia, pentru toate liniile de stat din Austro-Ungaria, respective pentru orice linie. Certificatele sânt cu text german și magiar și au să poarte subscrierea pensionariului călătoriu.

Necrolog. Eugenia Muntean născută de Aldulean soția dlui avocat B. Muntean din Oravița și fiica din urmă a fostului septemvir cav. de Aldulean, a reposat în 18. Faur la 10 oare noaptea în etate de 32 de ani. Reposata a fost o femeie cu calități eminente și de toți stimată.

Devotată cu toată ființa sa familiei sale, a găsit timp încă a se interesa cu zel de cultura poporului nostru așa, că casa ei era deschisă pentru toate fetele din burgări-

mea română din Oravița, cari alergau la dânsa ca la o mamă primind înțeleptele sale povețe în ale casniciei și comportării soțiale. Doioșia-i românească a făcut-o se conlucre mult pentru raniții români din resbelul romano-ture; drept recompensă a primit crucea *Elisabeta*. Jalea mare ce lasă după sine aceasta Corneliu modernă, numai acela o poate pricepe, care a simțit vr'odată asemenea lovitură, ca tată la 4 copii în vârstă dela 3 până la 11 ani. Trimitem condolințele noastre profunde mult cercatului soț și tată; iar memoria adormitei am dori să strălucească ca model tuturor femeilor noastre. —

Familia jalnică a dat următoriu anunțiu funebral: „Balthasar Muntean ca soț, Eugeniu, Adelina, Alexie și Ion Muntean ca fiii și fiică, Alexie Muntean ca socru, și Constantin cavalier de Aldulian ca frate cu inima dureroasă anunță reposarea mult iubitei soții, mamă, noră și soră *Eugenia Muntean de Aldulean*, proprietară a crucei *Elisabeta* din România, carea în 18. Faur (2 Martie) a. c. noaptea la 10 oare după un morb foarte scurt a reposat în Domnul în etate de 32 ani al nascerei și în al 14 an al căsătoriei. — În mormântarea se va ținea Marti în 20. Faur (4. Martie) a. c. la 3 oare după amiază și după rital gr. or. — *Oravița*, în 19. Faur (3. Martie) 1890. — Fie-i țărina ușoară! (Lumin.)

O probă de patriotism adevărat. Locuitoriu român Ioan Oțelea din Rășnov, după cum se comunică „Gaz. Tr.“ a avut în zilele acestea ocaziune de a da în fața auditoriatului militariu c. r. din Brașov o probă strălucită, despre ceea ce va se zică patriotismul românesc. Lucrul s'a întâmplat așa: Ion Oțelea prinsese în zilele acestea pe un desertoriu husariu, pe care, înhățându-l cu forța, îl aduse la Brașov și-l predede autorităților militare dela regiment. Ajuns înaintea auditoriatului c. r. din Brașov, Oțelea declară, că la împlinirea acestui fapt el a fost condus numai din motivul, că n'a putut suferi, ca „o cătană să înșele pe împăratul“. În semn de recunoștință pentru faptul patriotic al lui Ion Oțelea, auditoriatul îi promise un premiu de 24 fl. Oțelea însă nu vr' să-l primească, zicând: „Eu, domnilor, ceea ce fac pentru împăratul, nu fac pentru bani. Am slujit pe împăratul ca cătană la regimentul II. de infanterie timp de 10 ani. Îmi cunosc datorința mea față cu împăratul și când îmi fac aceasta datorință, n'o fac pentru bani!“ După-ce făcu această declarațiune, Oțelea își luă căciula și se duse acasă, ear auditoriatul militariu rămase surprins de patriotismul țeranului nostru român. Și mai mare a fost surprinderea auditoriatului militariu în ziua următoare, când Oțelea se întoarse eacăș înderēt spre a declara din nou în fața auditoriatului militariu, că el nu primește premiul, ce i s'a promis, „căci și nevasta sa i-a spus-o verde în față, că dacă va primi resplată pentru slujba ce a făcut-o împăratului, ea nu va mai trăi cu el“. În cele din urmă, după cum ni se spune, auditoriatul militariu a luat măsuri ca vrednicul țeran să fie premiat prin autoritățile administrative ale comitatului.

Tenoristu Gavrilescu. „Il Cittadino“ din Triest spune, că conaționalul nostru a obținut în „Re di Lahore“ un strălucit succes în urma căruia dl Galimberti, a ve-

nit înadins la Triest spre a-i oferi în numele direcțiunei operei din Viena suma de 40,000 lei pe an, dacă voesce să facă un angajament pe mai mulți ani.

Gavrilescu ar fi refuzat, căci i-s'a propus de directorul unuia din principalele teatre din America de Sud, pentru patru luni, suma de 120.000 de franci.

Ziariul triestian anunțând aceasta spune:

„După-cum se vede, dacă lui Gavrilescu nu-i lipse cele mai mari calități ale unui artist, nu-i lipsece nici norocul, care nu e totdeauna după-cum se crede „ingrat și nedrept.“ Ziuarele „Adria“, „L'Independente“, „Cittadino“ și altele sânt pline de laude la adresa escelentului tenorist român.

CONCURS.

Pentru întregirea postului de învățătoriu la școala comunală elementară poporală, cu limba de propunere română și magiară din *Feneș*, se deschide concurs cu termen până la 3 15 Aprilie a. e.

Emolumentele împreunate cu acest post sânt:

1. salariu anual 300 fl.
2. lemne de foc 12. metri cubici.
3. cortel corespunzătoriu cu grădină de legumi.

Petițiile provăzute cu timbru, compuse în limba magiară și adresate către Înaltul Ministeriu reg. ung. de culte și de învățământul public, trebuie trimise la Comitetul administrativ al Comitatului Caraș-Severin în Lugos până la termenul de mai sus.

La petiții se alătură: estrasul de botez, atestatul școlastic, atestatul de pedagogie și de calificăciune, eventual și alte atestate.

Învătătoriu denumit, pelângă emolumentele de mai sus, este totdeodată îndatorat de a îndeplini toate funcțiunile unui cantor bisericesc greco-oriental român.

Feneș, 8. Martie 1890.

[6] 1—3

Primăria comunală.

CONCURS.

Pentru întregirea postului de învățătoriu la școala comunală elementară poporală, cu limba de propunere română și magiară din *Ciuta*, se deschide concurs cu termen până la ultima Martie a. e. stilul nou.

Emolumentele împreunate cu acest post sânt:

1. salariu anual 300 fl. v. a. în bani gata.
2. lemne de foc 12. metri cubici în natură.
3. cortel corespunzătoriu cu grădină de legumi.

Petițiile provăzute cu timbru, compuse în limba magiară și adresate către Înaltul Ministeriu regese unguresc de culte și de învățământul public, trebuie trimise la Comitetul administrativ al Comitatului Caraș-Severin în *Lugos*, până la termenul de mai sus.

La petiții se alătură: estrasul de botez, atestatul școlastic, atestatul de pedagogie și de calificăciune, eventual și alte atestate.

Învătătoriu denumit, pelângă emolumentele de mai sus, este totdeodată îndatorat de a îndeplini toate funcțiunile unui cantor bisericesc greco-oriental român.

Ciuta, în 16. Faur 1890.

[5] 2—2

Primăria comunală.

Schimbare de localitate.

Din motiv că locuința mea de acum nu este cunoscută tuturor onorațiilor mei cumpărători, îmi iau voie de a face cunoscut, că din Septemvrie 1888. eu îmi am lucrătorea de tinicheriu în casa mea proprie, peste drum de neguțătoria dlui *Becker*. (La Racul roșu).

Mai departe, mulțămind On. Public pentru trecut, îl rog de a me onora cu încrederea și în viitoriu, asigurându-l eu din partea-mi despre lucru bun și prețuri eftine.

Oravița, în Marte 1890.

[7] 1—3

Ernest Grau,

tinicheriu de clădiri și de galanterie.

Anonț.

Aduc la cunoscința Onoratului *Cler român*, că eu în calitate de *croitoriu* cu locuința în Logoj (partea românească strada Comitatului Nrul casei 841) sciu croi și pot face, precum îmbrăcăminte bărbătesei pentru civili și militari, așa și pentru preoți reverenți și pentru bisericii tot felul de ornamente.

Nu vreu să produc atestate, fiind-că eu sîm convins, că toți aceia, cari me vor onora cu încrederea lor, atât cu privire la preț, cât și la croiu, vor fi pe deplin mulțămiți.

Ve rog numai ca să binevoiti a me onora cu încrederea p. t. D-Voastre.

[8] 1—3

I. Iovanescu. m. p.

croitoriu.